

Laudatio Bibi Dumon Tak – Uitreiking Anna Blaman Prijs 2019

7662 dagen geleden, het was ergens in 1998, sloeg ik een boek open dat was geschreven door een onbekende dichter. Natuurlijk een onbekende dichter, want dit was zijn debuut. En tegelijk was het ook mijn debuut, want nooit eerder las ik gedichten voor kinderen. En dit is wat er op de allereerste bladzijde geschreven stond:

Ik steek mijn leven over
in een bootje van mezelf.
Mijn hersens zijn mijn scheepsjournaal,
een opslagruim
van bijna elf.
Ik ben al twaalf,
maar ik ben leeg van start gegaan.
Ik kan me weggaan
niet herinneren
en ook niet waarvandaan.
Hoe moet je niet vergeten?
Hoe hou je wat je hoort?
Het mag wel stevig stormen,
maar ik wil niemand overboord.

Nou, zie dit voor je.

Iemand pakt een bundel kindergedichten van een stapeltje kinderboeken op een bureau, maker onbekend. Eerst maar eens koffie inschenken. Eerst maar eens de plaatjes bekijken. Die iemand, ik vrees dat ik dat was, gaat nog even een telefoontje plegen, kijkt nog eens uit het raam, ziet dat het bijna gaat regenen en besluit dus gauw nog even wat boodschappen te doen, voordat er een piepklein stukje over die bundel wordt geschreven: poëzie van een man ergens uit Zuidlaren. *What the hell.*

Maar daarna dan dus die eerste zin: ‘Ik steek mijn leven over in een bootje van mezelf.’ Het begint te waaien om me heen. En ergens tegen het einde van die bundel stormt het allang. Het wordt geen stukje, *no way*, dit wordt een interview!

Edward kwam dus via zijn gedichten mijn leven in. En al na onze eerste in levenden-lijve-ontmoeting wist ik: wij zijn vrienden. En niet zomaar vrienden: beste vrienden. Hartevrienden. En ik zeg het maar meteen: zonder Edward was mijn leven totaal mislukt.

En nog altijd draagt hij met grote regelmaat bij aan het lukken van mijn leven. Het gebeurt zo’n 37 keer per jaar dat ik hem opbel en vraag: ‘Eetje, nou is er toch weer iets gebeurd waardoor ik de weg helemaal kwijt ben. Weet jij misschien hoe dat komt?’

En dan legt Edward mijzelf geduldig uit aan mijzelf.

Bijvoorbeeld:

‘Met Edward’ zo neemt hij altijd op, helder, klaar om te luisteren.

‘E, moet je horen ik ben helemaal in de war.’

‘Wat is er dan?’ Je hoort de oplossing eigenlijk al in de toon waarop hij dat zegt.

‘Nou kijk, ik heb een boekje waarin ik al vanaf mijn 16e alfabetisch bijhoud welke boeken ik van welke schrijvers lees.’

‘O, wat leuk dat wist ik niet.’ Edward houdt van getallen, van jaartallen, van okapi’s, van het songfestival, van koffie verkeerd - décaffee- én hij houdt van boekenlijstjes.

‘En nu,’ ging ik verder, ‘is dat boekje vol. Maar als ik aan een nieuw boekje begin dan ontbreken daarin de boeken die ik al heb gelezen. Snap je? Dan weet ik dus niet meer wanneer ik van wie iets las. En als ik alles in een nieuw en dikker boekje overschrijf dan is het oude boekje in één klap waardeloos geworden. Dan heeft het voor niets bestaan. Maar ik kan het toch echt niet langer gebruiken.

Alle kantlijnen zijn ook al beschreven. Vooral de B en de S zitten helemaal vol. Een deel van de B heb ik zelfs al ondergebracht bij de A, en de S kan eventueel bij de Y want daar staat alleen Yourcenar, maar dan hebben we de K die dreigt vol te lopen, dat komt door Guus Kuijer, en de V...’

‘Je bedoelt,’ zei Edward, voor ik hem de schuld van de V kon geven, ‘dat je leesgeschiedenis straks verdeeld raakt, én dat je oude boekje zijn functie verliest.’

Precies, dat bedoelde ik. Edward gaf me daarna binnen 3,2 seconden de oplossing die me weer ruimte bood om verder te kunnen lezen zonder dat mijn oude boekje overbodig werd. Alleen al dáárom is Edward onmisbaar.

Maar daar gaat het hier niet over. Voor onmisbaarheid zijn andere prijzen in het leven geroepen. Het gaat hier om Edwards schrijverschap, om het jongetje dat ooit leeg van start was gegaan. Een jongetje dat zijn bootje, met zichzelf erin, lang geleden de wijde wereld heeft ingestuurd. Edward kennende wist dat jochie toen al wat hij deed. Met iedere haal trok hij net zolang woorden naar zich toe tot zijn bootje niet meer leeg was en hij kon beginnen aan zijn scheepsjournaal.

Een scheepsjournaal dat hij gelukkig niet voor zichzelf heeft gehouden. Edward geeft woorden aan woordeloze mensen. Aan woordeloze dieren. Aan woordeloze dingen. In onze app-geschiedenis, en die is achthonderdeenendertig kilometer lang, staat niet één emoticon, geen smiley, geen hondje, geen hartje, geen opgestoken duim, want overal zijn woorden voor.

Edwards bootje is inmiddels een schip geworden. Zijn scheepsjournaal een kajuit vol boeken. Zijn weg was recht, zijn weg was recht toen hij uit Zuidlaren vertrok. En ook zijn dek raakte gaandeweg gevuld. Niet met boeken, maar met schrijvers - die net als hij -ooit in een leeg bootje van huis waren gegaan, alleen: niet zoals Edward mét, maar zonder kompas. En Edward zei: ‘Kom maar aan boord, ik ben jullie kapitein, als jullie dat willen. En dat wilden we. We. Want ja, ik was er ook zo een die zonder kompas probeerde te schrijven en telkens schipbreuk leed. Totdat Edward zich ermee bemoeide.

‘Jij moet geen verhalen verzinnen,’ zei hij toen we in zijn kombuis vegetarische gehaktballetjes aten, ‘je moet opschrijven wat waar is gebeurd.’ En heel subtiel liet hij me niet lang daarna tijdens de uitreiking van de Gouden Zoen, die hij in 1999 ontving voor *Gijsbrecht*, plaatsnemen naast een redacteur. Een non-fictieredacteur. Dan komt het wel goed, moet Edward hebben gedacht. Maar omdat ik weer eens de zoveelste essentie miste en Edward niet kon bijsturen omdat hij aan de andere kant van de tafel zat, verprutste ik het helemaal. Hij belde me de volgende dag op:

‘Heb je een contract?’

‘Een contract, waarvoor?’

‘Nou, je hebt toch wel gezegd dat je een boek over koeien zou gaan schrijven?’

‘Nee, ik heb het wel over kakkerlakken gehad.’ Ik denk dat dat de enige keer is dat ik Edward heb horen zuchten. Tien minuten later had ik de uitgeverij aan de telefoon. Of ik gauw wilde komen praten over een koeienboek.

Na mij kwamen er nog veel meer aan dek die hij liet kennismaken met de uitgever die bij hen paste. Ze kregen een naam, die jonge schrijvers: ABC-Yourselvers, aanstormende talenten die onder aanvoering van Edward, hun kapitein ter lange omvaart, hun alfabet bijeen schreven. En áls ze daarna de weg naar een uitgever hadden gevonden, dan nog bleven ze Edwards bootje enteren. Want Edwards bootje is een steady bootje. Aan bakboord heerst het hart, aan stuurboord helderheid.

Maar dan zijn jonge lezers.

Ooit bezocht Edward een school hier honderdvijfennegentig kilometer vandaan, in Haantjeshoek, vlakbij Oostrozebeke, West-Vlaanderen. En in die klas waren achtentwintig kinderen voor heel even vergeten dat ze in Haantjeshoek waren. Ze hielden zich namelijk bezig met het aanmoedigen van De duif die niet kon duiken, ze gingen daarna op bezoek bij Superguppie, bij Vasco, Django, bij Cal en Gus, Sofie, ze zaten met z'n allen in de Zombietrein, ze aaiden okapi's en gingen op zoek naar Sam. Die kinderen, die in dat uur samen met Edward de halve wereld waren afgereisd, mochten ten slotte vragen stellen. En terwijl ze achter hun tafeltjes terugzakten naar de werkelijkheid, ging er achterin de klas een achtjarig vingertje omhoog.

'Zeg het maar,' zei Edward.

'Wat ik wilde weten,' zei het jongetje, 'wie zal uw boeken schrijven als u dood bent.'

Dat jongetje uit de westhoek herkende Edwards grootmeesterschap. Dat grootmeesterschap dat vandaag bekroond wordt. En waaraan dus nooit een einde mag komen. Wie zal jouw boeken schrijven, Edward, als jij er niet meer bent?

Ik denk dat ik het weet. Voor één keer heb ik de essentie ook eens te pakken. Het antwoord zit namelijk hier in deze zaal. Het zijn al die mensen die jij al jarenlang mee helpt oversteken in een bootje van jezelf.

Het zijn Ramin en Roy en Iduna en Pim en Roelof, Harm Hendrik, Mathijs.

Het zijn de hoofdpersonen van de boeken die je schreef,

het zijn de ABC-Yourselvers,

het zijn je lezers,

het is Jota,

het zijn Mirjam en Jacques jouw redacteurs.

Zij,

wij allemaal, zijn jouw boeken. Want die zitten in ons, zoals jijzelf in ons zit.

Ik ken niemand, die zo vurig, alsof zijn leven ervanaf hangt leest en schrijft. Wie Edward bezoekt moet zich eerst voorzichtig langs 2126 boeken op losse stapels wringen om überhaupt bij een boekenkast te kunnen komen. Zijn lijstje met gelezen titels houdt hij niet, zoals ik, in een eindig schriftje bij, maar in een computer die een geheugen heeft van 3,8 terabyte.

Maar dat Haantjeshoekse jochie bedoelde natuurlijk niet Edwards letterlijke sterven, hij bedoelde: hoe moet het nu met mij als u straks weer vertrekt naar huis. Hoe kom ik dan aan uw verhalen, Edward, mag ik bij u aan boord?

En dat is precies wat Edwards boeken doen. Ze zijn zo waarachtig en met gloed geschreven dat je daar wil blijven, bij Kix, bij Zootje, bij Oliver, bij Maantje, bij Eddie, bij Hamayun. Je wil met Edward niet naar de haven, je wilt met hem naar de horizon.

En dan:

Hoe moet je niet vergeten? vraagt het twaalfjarige jongetje in zijn bootje zich af,

Hoe hou je wat je hoort?

Edward heeft het antwoord voor zichzelf allang gegeven, namelijk:

door te doen wat hij deed toen hij lang geleden van wal stak. Door te gaan schrijven, door zijn hoofdpersonen én zijn lezers via het sloopstrappetje aan boord te laten. Zo vergeet je niet en zo hou je wat je hoort.

Er laait een vuur in Edward dat nooit dooft. Als hij niet schrijft dan vertaalt hij, als hij niet vertaalt dan recenseert hij, leest hij, begeleidt hij, onderwijst hij, luistert hij, eindeloos luistert hij naar de verhalen van jonge mensen, van oude mensen, van eenzame mensen, ontredderde mensen, heldhaftige mensen, van jonge lhbt-ers die houvast vinden op Edwards schip. Want bij Edward kun je terecht. Bij Edward kun je al-tijd terecht, omdat zijn schip nooit overladen is.

Eén keer, nog niet zo heel erg lang geleden, leerde ik hem kennen op een manier die nieuw voor mij was. Het maakte grote indruk op me. We gingen naar zijn zieke vader toe. Ik zag hoe ze elkaar

liefdevol begroetten, en hoe er in Edward een ander licht begon te gloeien, niet dat van een kapitein ter lange omvaart, maar dat van een scheepsjongen die de oude kapitein behoedzaam over het dek leidde van een schip dat op de onstuimige golven voer. De oude kapitein wist dat hij tegen zijn scheepsjongen aan kon leunen en dat het roer in goede handen was. Op dat moment wist ik het zeker: Op Edwards bootje ben je veilig, uit welke richting de wind ook komt, want:

*Het mag wel stevig stormen, las ik 7662 dagen geleden,
maar ik wil niemand overboord.*

Mijn oude alfabetboekje vol schrijversnamen ligt nog altijd op mijn bureau. Het heeft dankzij Edward zijn functie behouden. Bij de B: Blaman, Anna. 1984. *De Kruisvaarder*.

Edward, hoe hard het ook stormt, op jouw bootje zal ik altijd blijven.